

DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-74-78
УДК 17.036.1:378.011.3

Тетяна ЖИГИНАС

кандидат педагогічних наук,
професор кафедри теорії та методики
постановки голосу факультету мистецтв ім. А. Авдієвського
НПУ ім. М. П. Драгоманова
e-mail: tatyana.jiginas@gmail.com

Ольга НАГОРНА

народна артистка України,
доцент кафедри теорії та методики
постановки голосу факультету мистецтв ім. А. Авдієвського
НПУ ім. М.П. Драгоманова

**ОСМИСЛЕННЯ ЗНАЧУЩОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
У ВОКАЛЬНОМУ ВИКОНАВСТВІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА:
ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД**

Статтю присвячено актуальній проблемі вокально-виконавської інтерпретації вокальних творів майбутніми вчителями музичного мистецтва, яка формується у контексті уведення герменевтичного підходу у мистецькій педагогіці. Герменевтичний підхід представлено дієвим інструментарієм, який сприяє до декодування смислу закладеного у вокальному творі та сприяє аналізу, глибшому сприйманню, внутрішньому рефлексивному перетворенню на шляху створення художнього образу виконуваного вокального твору тощо.

Ключові слова: герменевтичний підхід, вокальна інтерпретація, майбутній учитель музичного мистецтва та ін.

У вокальній педагогіці, герменевтичний підхід виступає дієвим інструментарієм, який декодує смисл закладений у вокальному творі та сприяє його переосмисленню з метою подальшої (власної) інтерпретації за умови збереження ціннісно-значущого авторського змісту, закладеного співавторами (композитором, поетом), що впливає на якість інтерпретації смислів, нашаровується й фіксується, як досвід певних культурних смислів, що сприяє особистісному та професійному збагаченню в періоди осягнення та інтерпретаційного новоутворення смислів вокального твору. Герменевтика (з грец. ερμηνεύειν – тлумачити), представлена у дослідженні, як можливість виявити наукові позиції в інтерпретаційній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, та проблемами які виникають на інтерпретаційних етапах роботи з вокальним твором у класі з «Постановки голосу». Слід згадати, що термін «інтерпретація» походить від латинського interpretatio – роз'яснення, тлумачення. У музикознавстві це – процес звукової реалізації нотного тексту [8, 215].

З енциклопедичних джерел ми отримали додаткову інформацію, що значний внесок у розвиток ідей герменевтики зробили Х. Гадамер і П. Рікер, саме Х. Гадамеру належить висловлена думка, що в найрізноманітніших формах духовно-практичного осягнення світу «ми маємо справу не

тільки з об'єктивним пізнанням, а й із суб'єктивним переживанням істини, яке потребує філософського пояснення» [5, 94].

В сучасній науковій практиці герменевтичний підхід вивчається філософами, гносеологами (А. Абдуліним, Л. Беляєвою, О. Бодальовим, О. Ковалевською, С. Кримським, А. Славською та ін.). У психологічному контексті герменевтичний підхід досліджувався психологами (Н. Петровим, Е. Юркевичем, Е. Шульгою та ін.), та педагогами (Д. Ануфрієвою, М. Бершадським, Г. Васяновичем та ін.).

Герменевтика, як наука сприяє виробленню стратегій інтерпретації, формуючи інтерпретаційну культиру особистості, інтегруючи, осучаснюючи відомий та стало виконуваний текст. Як зазначається в дослідженнях науковців «герменевтичний підхід сприяє інверсії» – засобу художньої виразності (у мовленні та поетичному мовленні), переосмислюючи, вкажемо, що поетична складова вокального твору, також засіб виразності та активна складова до побудови інтерпретаційної основи у вокальному творі, зазвичай це акцентуація окремого слова чи словосполучення, акцентуючи яке співак досягає особистісної виразності у вокальному виконавстві. Тож, інверсія «спрямована на виявлення авторської думки; при цьому інтерпретація відповідна авторському смислу закладеному в процесі створення твору, це

елементи реконструктивної герменевтики, з її найсуттєвішими елементами, процедурами: конгеніальністю, транспозицією, порівнянням, переживанням тощо [13].

Натомість, герменевтичний підхід виявляє особливості загальної теорії інтерпретації та теорії розуміння цілісності художніх смислів вокальних творів. Його використання у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема, в процесі вокальної підготовки виявляється доцільним завдяки зверненню особливої уваги до аналізу вокальних творів, який вимагає глибокого розуміння та подальшої інтерпретації художніх смислів у вокальному виконавстві.

Звернення нашої наукової уваги до герменевтичного підходу в осмисленні його значущості у вокальному виконавстві майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує комплексного осмислення. Даний феномен представлено в дослідженнях психолого-педагогічної спрямованості наукових концепцій до вивчення: культурно-історичної теорії розвитку психіки людини; у психології це вчення про взаємозв'язок мови і свідомості; теоретичного обґрунтування єдності свідомості та діяльності; діалогічної концепції, в якій діалог – передумова існування культури тощо [2].

Формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва «як фахівця та людини високої культури, яка матиме особливий позитивний вплив на індивідуальність учня» закладено у законодавчих актах сучасної освітньої парадигми Вища освіта України: Стан та тенденції [4], зокрема зазначено, що це процес і результат удосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва – творчої особистості, вчителя-новатора, реформатора, що володіє професійно-педагогічно, методичною та виконавською культурою. Де вокально-виконавська культура особливо актуалізується у межах даного дослідження. Адже, вокально-виконавську культуру зазвичай співвідносять з імпровізаційною майстерністю вокаліста-виконавця, тож у межах даної публікації слід розглянути саме вокально-виконавську інтерпретацію майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Якість та ефективність отриманої в студентські роки мистецької освіти ми зможемо оцінити по певному результату, в кожній конкретній педагогічній дії, за ознаками професійних компетентностей, професійної культури, за ознаками духовного потенціалу особистості у відповідності з його світоглядом, духовними цінностями, тощо. Звичайно, характеристики духовно-орієнтованого розвитку майбутнього фахівця складно визначити, проте саме вони, виявляються в концертно-

виконавський період та відповідають представленому інтерпретаційному контексту виконаного вокального твору, який оцінюють слухачі, що співвідноситься з представленим у дослідженні герменевтичним підходом.

Мета статті – дослідити герменевтичний підхід у відповідності до інтерпретації вокального твору майбутніми вчителями музичного мистецтва.

Аналіз наукових досліджень. Мистецька педагогіка звертається до герменевтичного підходу спрямовуючи увагу до аналізу музичного, в нашому дослідженні, вокального тексту.

Психологічні основи герменевтичного аналізу уведено М. Бонфельдом, який вважав текстовий аналіз музичної мови автора, з подальшою його інтерпретацією – провідним завданням герменевтичного погляду на проблему. Й на сьогодні це трактування актуальне й цілевизначальне у процесі творення власної інтерпретації вокальних творів. Слід зазначити, що споріднені ідеї інтерпретаторської складової герменевтичного підходу досить плідно відображаються в наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, які присвячено питанням підвищення ефективності викладання у вищих мистецьких навчальних закладах, віднайденню та впровадженню новітніх методологічних підходів, до яких слід віднести й герменевтичний підхід.

Історично склалось, що інтерпретація музичного твору – центральна ланка роботи в музичних класах з різних музичних спеціалізацій, наприклад, упродовж усього часу роботи над вокальним твором в «до-концертний» період розгортається поетапна робота над музичним, поетичним текстом вокального твору, означеними вказівками щодо динамічних відтінків та ін., час від осмислення твору до наскрізного осягнення (вокально-технологічного та художньо-експресивного) підладнання адекватних виражальних засобів та авторської інтерпретації у концертному виконанні вокального твору, може бути довшим чи коротшим, проте в результаті осмислення та практичного впровадження у вокальному виконавстві зазначених авторами настанов складає не менше трьох уроків, іноді робота проходить у більш стилій період, тощо. Все залежить від виконавського досвіду студента, його загально-інтелектуального рівня та рівня попередньої до навчання у ВНХ, музичної підготовки. Тобто ми можемо засвідчити, що загально-інтелектуальний рівень має вкрай важливе для проведення аналітико-синтетичної роботи з технологічного завдання – розбору вокального твору.

Окрім того, в наукових концепціях відображається актуальне явище, яке має відношення до

виявлення ознак герменевтичного підходу у вокальному виконавстві майбутніх учителів музичного мистецтва, мова йде про «герменевтичне коло» [11, 93] – згідно якому цілісне розуміння авторського замислу вокального твору створює певні рамки, в межах яких і відбувається інтерпретаційний процес. Проте, трактування феномена «герменевтичного кола» (за Ф. Шлейермахером) носить інший, дещо відмінний контекст трактування, це осмислення цілого у частках (частинах), сама ж частка освятається у відповідності до цілого тощо. Загальноприйняте, в наукових колах, уявлення, відповідає наступному виявленню «герменевтичного кола», популяризаційного контексту, як дещо безкінечне: коли ціле неможливо досягнути без досягнення його частин, а досягнення частин означає, що ціле вже досягнене тощо [12].

У наближенні до нашої проблематики герменевтичний підхід виявляє сутнісну ознаку вокального твору – духовного відображення природи митця (композитора, поета, виконавця), триєдність, яка виявляється у єдності діалектичної взаємодії частин цілого – початкового задуму-смыслу, який закладено у вокальному творі, в тому порядку осмислення, який розгортається від початкового ознайомлення до відповідно-виконаного на основі поєднання логічного та емоційно-діяльникового контексту у вияві.

За Георгом А. Ф. Астом, інтерпретаційність уможливується завдяки духовній універсальності, а історичні відмінності – лише перехідні форми, адже природа людини, на прикладі душі, що не має віку, в періодиці фізіологічних та органічних змін людського тіла, тож саме «дух», закладено в текст [1] (ми співвідносимо його за смисловими ознаками до тексту вокального твору), саме йому належить визначення феномена інтерпретації – духовного прозріння, співмірне співвідношення твору мистецтва як духовного багатства, що створено автором.

Вченим Ю. Боревим було розроблено класифікацію інтерпретацій: історичне розуміння спрямоване на зміст; граматичне розуміння – форми й мови; 3) духовне розуміння – у співвідношенні «духу» письменника та епохи в межах якої створено певний твір, або відповідної ситуації яка призвела до написання, тощо. Окрім того, герменевтичний підхід наближає вокаліста-виконавця до «віртуального доосмислення» внутрішнього світу співавторів (композитора, поета), що виявляються у творчому акті – декодування смислів вокального твору та власного авторського бачення концепції його виконання, за умови збереження авторського змісту вокального твору як цінності, рефлексії на основі власного світогляду. Виконавська концепція в кожному окремому випадку не

може бути подібною до попередньої, наступної, тобто виконавська інтерпретації в кожному моменті та в різних виконавців – унікальна, неповторна, тощо. А з іншого боку, саме герменевтичний підхід сприяє виявленню власної вокально-виконавської моделі в якій проявлено внутрішнє світло духовності, ціннісних особистісних ознак, устремлень, переваг вокаліста-виконавця. А відчуття «інтонаційної моделі» [6; 7] є механізмом музичного інтерпретування за умови досягнення творчо-виконавської досконалості та виявленні інтонаційних секретів, закладених в кожний музичний шедевр, це, так званий «настановчий план», «згусток смыслу».

На думку Л. Бондаренко, інтерпретація музичного твору, безумовно, вимагає від студента достатнього рівня виконавської техніки. Поєднання у процесі інтерпретації інтелектуального, емоційно-інтуїтивного, технічного та ціннісно-смыслового рівнів досягнення твору музичного мистецтва відкриває шлях до варіативності трактування і виконання музики, сприяє більш повному розкриттю концепції твору, яка трансформується в індивідуальному баченні виконавця, актуалізує внутрішні потенції особистості [3].

Технічний арсенал вокаліста-виконавця це відомий комплекс, без якого приступати до роботи над художнім образом вокального твору вкрай важко, проте на заняттях теоретичного циклу підготовки, подібні практики в музичному аналізі значно підвищують музичний інтелект студентів та сприяють рефлексії тощо. Вкладаючи в поняття вокально-виконавську інтерпретацію майбутніх учителів музичного мистецтва ми усвідомлюємо неоднорідний рівень їх вокальних можливостей, проте в роботі зі студентами доводиться обирати твори, що відповідають їх рівню підготовленості та вокальним здібностям, окрім того сприяють виробленню гедоністичного почуття у процесі роботи, проте елементи інтерпретаційності включено в процес технічно-виконавського характеру, наприклад у період роботи над вокалізами, тощо.

Важливою педагогічною передумовою формування здатності до творчої самореалізації майбутніх фахівців-музикантів, на думку О.Олексюк, є розвиток духовних почуттів, які виступають специфічним способом духовного зв'язку з автором, зі спільною для всіх сферою «Ми», і засадово націлюють на сприйняття світу [9]. Окрім того, науковець виділяє домінуючі методи емпатії, вчуття, нарративу, метафоризації, алегоризації, які відповідають розгортанню герменевтичних чинників до інтерпретаторської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва у вокально-виконавській роботі у класі з «Постановки голосу».

Отже, герменевтичний підхід до інтерпретації вокального твору в гармонії інтелектуального, аналітичного та емоційного начала особистості в межах «герменевтичного кола», збереження цілісної авторської концепції закладеної в момент народження вокального твору та духовно-ціннісних чинників вокаліста-виконавця, що адекватно та коректно декодує «потаємний» смисл вокального твору (музичної та поетичної складових), та фонаційно й вокально-мовленнєво перетрансформовує нотно-поетичне смислове начало у вокально-смиловому вияві. Інтерпретаційно-смилові вияви майбутніх учителів музичного мистецтва у вокально-виконавській практиці неможливі без базових знань, умінь і навичок, особистісних переконань, ціннісних установок та багатой духовної культури. На думку провідних вітчизняних науковців «інтерпретація музичного твору з герменевтичних позицій не вичерпується застосуванням

лише знань і навичок особистості, а передбачає її здатність до вчуття, емпатії, ціннісного сприйняття, духовного розуміння» [10, 87].

Підводячи певні підсумки слід відмітити що ціннісним продуктом інтерпретаційного процесу виступає адекватний художній образ вокального твору, що має умовно-сталу форму, адже вокально-виконавський процес, явище унікальне, підвладне емоційним змінам у настроях, фонаційних відчуттях вокаліста-виконавця тощо. Проте осягнення аксіоми, що художній образ – матриця вокального твору, то дотримання створеної виконавської концепції передбачає стабільність авторського замислу у вокально-виконавській практиці з дотриманням концептуальних ознак створеного художнього образу виконуваного вокального твору в робочому – репетиційному процесі та в результативному, відповідальному – концертно-виконавському процесі.

Список використаних джерел

1. Аст, Георг-Антон-Фридрих // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества [Текст] / М.М. Бахтин. – М., 1979. – 423 с.
3. Бондаренко Л. А. Формування готовності майбутнього вчителя музики до професійного саморозвитку у процесі інструментально-виконавської підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2014. 20 с.
4. Вища освіта України: Стан та тенденції. / за ред. В.Г. Кременя. К., 2000. 225 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Москаленко В. Г. Теоретичний та методичні аспекти музичної інтерпретації /А-реф. дис. на зд ст доктора мистецтвознавства 17.00.02 музичне мистецтво К. 1994 25 с.
7. Москаленко В.Г. Творчий аспект музичної інтерпретації: дослідження. Київ. Київська державна консерваторія, 1994. 10 арк.
8. Музыкальный энциклопедический словарь /Гл. ред. Г. В. Келдыш. М.: Советская энциклопедия, 1990. 672 с.
9. Олексюк О.М. Герменевтичне розуміння музичного твору як методологічний ресурс модернізації мистецької освіти. Збірник наукових праць «Мова і культура». Інститут української мови НАН України. 2009.
10. Олексюк О. М., Ткач М. М., Лісун Д. В. Герменевтичний підхід у вищій мистецькій освіті : колект. монограф. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 164 с.
11. Теории, школы, концепции (Критический анализ). Художественная рецепция и герменевтика. Отв. ред. Ю. Б. Борев. Москва : Издательство «Наука», 1985. 290 с.
12. Шлейермахер Ф. Герменевтика / Пер. с нем. А.Л. Вольского. СПб.: «Европейский Дом». 2004.
13. Шпет Г.Г. Герменевтика и ее проблемы . М., 2005. 266 с.

References

1. Ast, Georg-Anton-Friedrich // Encyclopedic Dictionary of Brockhaus and Efron: in 86 vols.
2. Bakhtin M.M. Aesthetics of verbal creativity [Text]. M., 1979. 423 p.
3. Bondarenko L.A. Forming the readiness of the future music teacher for professional self-development in the process of instrumental and performance training: author. diss. for the sciences. degree of Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education" / LA Bondarenko. K., 2014. 20 p.
4. Higher education in Ukraine: Status and trends. / per row V.G. Flint. K., 2000. 225 p.
5. Encyclopedia of Education / Acad. ped. Sciences of Ukraine; main edit. VG Kremin. K. : Yurinkom Inter, 2008. 1040 p.
6. Moskalenko V.G. Theoretical and methodological aspects of musical interpretation / A-ref. diss. Doctor of Arts 17.00.02 K. 1994 – 25 p.
7. Moskalenko V.G. Creative aspect of musical interpretation: research. Kiev. Kiev State Conservatory, 1994. 10 sheets.
8. Music Encyclopedic Dictionary / Chap. ed. GV Keldysh. – Moscow: Soviet Encyclopedia, 1990. 672 p.
9. Oleksiuk O.M. Hermeneutic understanding of music as a methodological resource for the modernization of art education. Collection of scientific works "Language and Culture". Institute of Ukrainian Language, NAS of Ukraine. 2009.
10. Oleksyuk O.M., Tkach M.M., Lisun D.V. The hermeneutical approach in higher art education: a collection. monograph. Kiev: Kiev. them. B. Grinchenko, 2013. 164 p.
11. Theories, schools, concepts (Critical analysis). Art reception and hermeneutics. Open ed. Yu. B. Borev. Moscow: Nauka Publishing House, 1985. 290 p.
12. Schleiermacher F. Hermeneutics / Trans. with him. A.L. Volsky. St. Petersburg: "European House". 2004.
13. Spet G.G. Hermeneutics and its problems / G.G. Spet. – M., 2005. – 266 p.

Татьяна Жигинас, Ольга Нагорная. Осмысление значимости интерпретации в вокальном исполнении будущего учителя музыкального искусства. Герменевтический подход

Статья посвящена актуальной проблеме вокально-исполнительской интерпретации вокальных произведений будущими учителями музыкального искусства, которая формируется в контексте введения герменевтического подхода в музыкальной педагогике. Герменевтический подход представлено действенным инструментарием, который способствует декодировке смысла заложенного в вокальном произведении и способствует анализу и более глубоком восприятию, внутренней рефлексивности в переосмыслении на пути создания художественного образа исполняемого вокального произведения и тому подобное.

Ключевые слова: герменевтический подход, вокальная интерпретация, будущий учитель музыкального искусства и др.

Tatyana Zhiginas, Olga Nagornaya. Understanding the importance of interpretation in the vocal performance of a future music teacher. The hermeneutic approach

The article is devoted to the actual problem of vocal and performing interpretation of vocal works by future teachers of musical art, which is formed in the context of the introduction of a hermeneutic approach in artistic pedagogy. The hermeneutic approach is represented by effective tools that contribute to decoding the meaning of the vocal work and contribute to the analysis, deeper perception, internal reflexive transformation on the way of creating the artistic image of the performed vocal work and the like. Hermeneutics, as a science, contributes to the development of interpretative strategies, shaping the interpretive culture of the individual, integrating, updating known and consistently executed text. As noted in the research of scientists "hermeneutical approach promotes inversion" – a means of artistic expression (in speech and poetic speech), rethinking, we say that the poetic component of the vocal work, also a means of expressiveness and an active component to build an interpretive basis in the vocal a single word or phrase, emphasizing which singer achieves personal expression in vocal performance. Therefore, inversion is "aimed at discovering the author's thought; the interpretation corresponds to the author's sense embedded in the process of creating a work, these are elements of reconstructive hermeneutics, with its most essential elements, procedures: congeniality, transposition, comparison, experience, etc.

Summing up some results, it should be noted that a valuable artistic image of the vocal work, which has a conditionally-stable form, is a valuable product of the interpretative process, because the vocal-performing process is a phenomenon unique, subject to emotional changes in moods, phonation sensations of the vocalist-performer. However, the comprehension of the axiom that the artistic image is the matrix of the vocal work, then adherence to the created performing concept implies the stability of the author's intention in the vocal and performing practice with the observance of the conceptual features of the created artistic image of the performed vocal work in the work – rehearsal process, process.

Key words: hermeneutical approach, vocal interpretation, future teacher of musical art, etc.